

BOSCH PROFESSIONAL SAFETY INDEX 2021

En undersökning kring säkerhetsmedvetenhet
bland Sveriges hantverkare

BOSCH
Invented for life

Välkommen till första upplagan av Bosch Professional Safety Index – ett mått på säkerhetsmedvetenheten hos Sveriges hantverkare

Det är ingen nyhet att säkerheten är mycket viktig för hantverkare för att få en god arbetsmiljö. Varje år skadas alltför många i vår bransch på grund dålig säkerhet, ofta med livslånga men som följd. Antalet registrerade arbetsolyckor inom den privata byggindustrin under 2020 uppgick till 2 168 enligt Byggindustrins Centrala Arbetsmiljöråd.¹

Vi vet också att förlorad kontroll över verktyg är en del av denna verklighet. Från direkta olyckor till långsiktiga skador som nerv- och muskelskador som kan öka risken för karpaltunnelsyndrom orsakad av vibrationer från handhållna verktyg.²

Som ledande verktygstillverkare för professionella hantverkare, är vi djupt engagerade i säkerhetsfrågor, både i hur vi utvecklar våra produkter och tjänster, och i att utbilda och upplysa kring bland annat användning. Speciellt viktigt för oss är att nå fram till användaren – hantverkaren. Det är här förändringen måste ske om vi ska lyckas få ner antal skador.

I år lanserar vi därför vårt Bosch Professional

Safety Index, ett mått för hur hantverkare ser på säkerhetsnivån där ett högt index indikerar en högre säkerhetsbenägenhet. Grunden för indexet är en undersökning* som Novus gjort på uppdrag av Bosch Professional.

Målet med indexet är att vi över tid ska kunna följa säkerhetsmedvetenheten hos hantverkare och på så sätt bidra till en positiv utveckling. Första upplagan visar att det finns utrymme för förbättring och markanta skillnader mellan olika grupper. Yngre har exempelvis lägre säkerhetsmedvetenhet än äldre och de med lång erfarenhet. Tyvärr visar även årets undersökning skrämmande siffror – över 30 procent uppger att det varit nära att de råkat ut för en arbetsolycka som skulle kunnat leda till bestående men, och var femte hantverkare har fått en arbetskada från vibrerande verktyg.

På följande sidor kan du läsa mer om Bosch Professional Safety Index och utfallet av undersökningen. Vi hoppas det ska leda till en diskussion med många idéer hur vi kan förbättra säkerhetsbenägenheten hos Sveriges hantverkare.

*Om undersökningen

Undersökningen har genomförts av Novus på uppdrag av Bosch Professional. Syftet med undersökningen är att undersöka hantverkares inställning till säkerhet. Vi har i undersökningen även tagit fram ett index som skall mäta säkerhetsmedvetenheten inom gruppen över tid.

Johan Paulsson
Country Manager på Bosch Professional

Vad visar det första Bosch Professional Safety Index?

Medelvärde för i år blev 67 utifrån de frågor som indexet är uppbyggt på. Vi kan med andra ord säga att det finns en viss säkerhetsbenägenhet men att det ändå är långt ifrån idealet på 100. Speciellt i ett yrke där säkerhetsmedvetenheten, särskilt när det gäller verktyg, kan få avgörande konsekvenser.

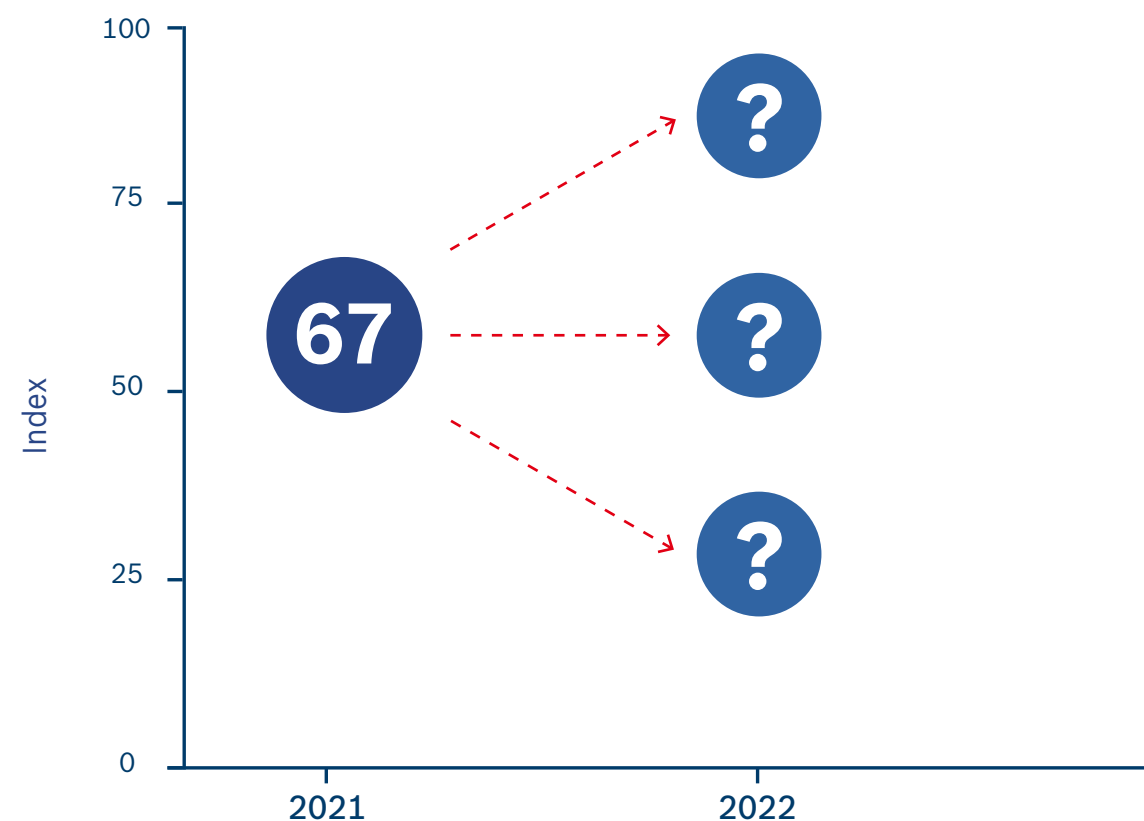
Men redan i år kan vi se viktiga skillnader mellan olika grupper. Några som är naturliga men även några som är oroande. Några exempel:

- Yngre är mindre säkerhetsmedvetna än äldre
- Ju längre du arbetat, desto mer säkerhetsbenägen är du
- De som har svårt att ta till sig information kring vibrationer, har lägst säkerhetsmedvetenhet av alla grupper vi tittat på

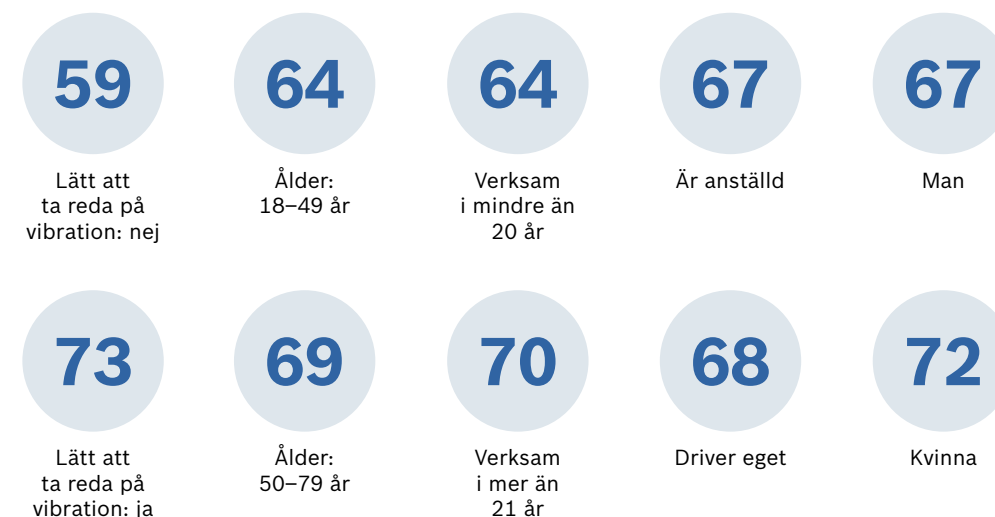
Först nästa år kommer vi börja se utveckling men klart är att vi inte når fram helt och att vi måste arbeta tillsammans med förbättringar. Speciellt oroande är att de yngre är bland de sämre. Måste vi göra mer i skolorna? Utbildar vi på rätt sätt? Behöver vi fler regleringar?

Detta lär bara vara början på diskussionen.

Första året hamnar vi på 67, det ska bli spännande att se vad som händer i framtiden...

Säkerhetsindex i följande undergrupper:

Säkerhetsindex är baserat på följande frågor:

1. Hur viktigt eller oviktigt tycker du det är att följa olika säkerhetsföreskrifter kopplat till ditt yrke?
2. Tycker du att du under det senaste året generellt har tänkt mer, eller mindre, på säkerhetsaspekter kopplat till ditt yrke/din yrkesutövning?
3. Upplever du att dina arbetskamrater/kollegor under det senaste året generellt blivit bättre eller sämre på att följa säkerhetsföreskrifter kopplat till deras yrke/yrkesutövning?
4. Jag brukar följa de säkerhetsföreskrifter som gäller olika verktyg (t.ex. räkna ut användningspoäng inför varje arbetspass)
5. Jag brukar ta hänsyn till att verktyg vibrerar i mitt yrke
6. Jag känner till beräkningsmodellen med poäng, som anger hur länge man får arbeta med ett verktyg.

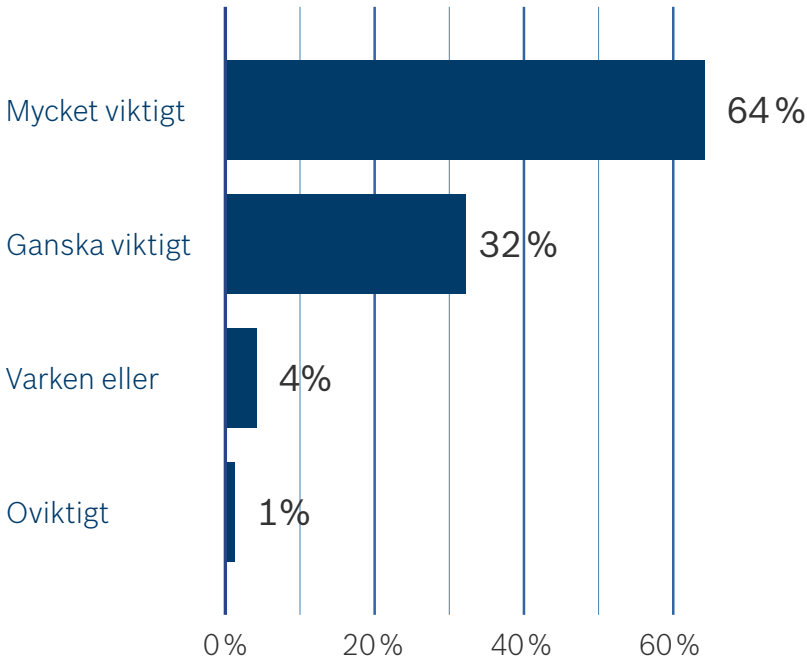
Siffrorna är tydliga – fortfarande mycket att göra

Det finns många intressanta siffror i årets undersökning som ligger till grund för Bosch Professional Safety Index. De flesta hantverkare tycker säkerhetsföreskrifter är viktiga men ändå har många upplevt att det varit nära eller faktiskt har inträffat arbetsskador på jobbet för att man inte följt säkerhetsföreskrifterna. Det framstår även som att verktyg och säkerhet är svårt, många tycker det är svårt att exempelvis ta reda på hur mycket ett verktyg vibrerar. Och över var femte hantverkare uppger att de fått en arbetsskada på grund av vibrerande verktyg.

Hur viktigt eller oviktigt tycker du det är att följa olika säkerhetsföreskrifter kopplat till ditt yrke?

Nio av tio hantverkare tycker det är viktigt att följa säkerhetsföreskrifter.

Det är glädjande att de allra flest tycker det är viktigt att följa de säkerhetsföreskrifter som finns.

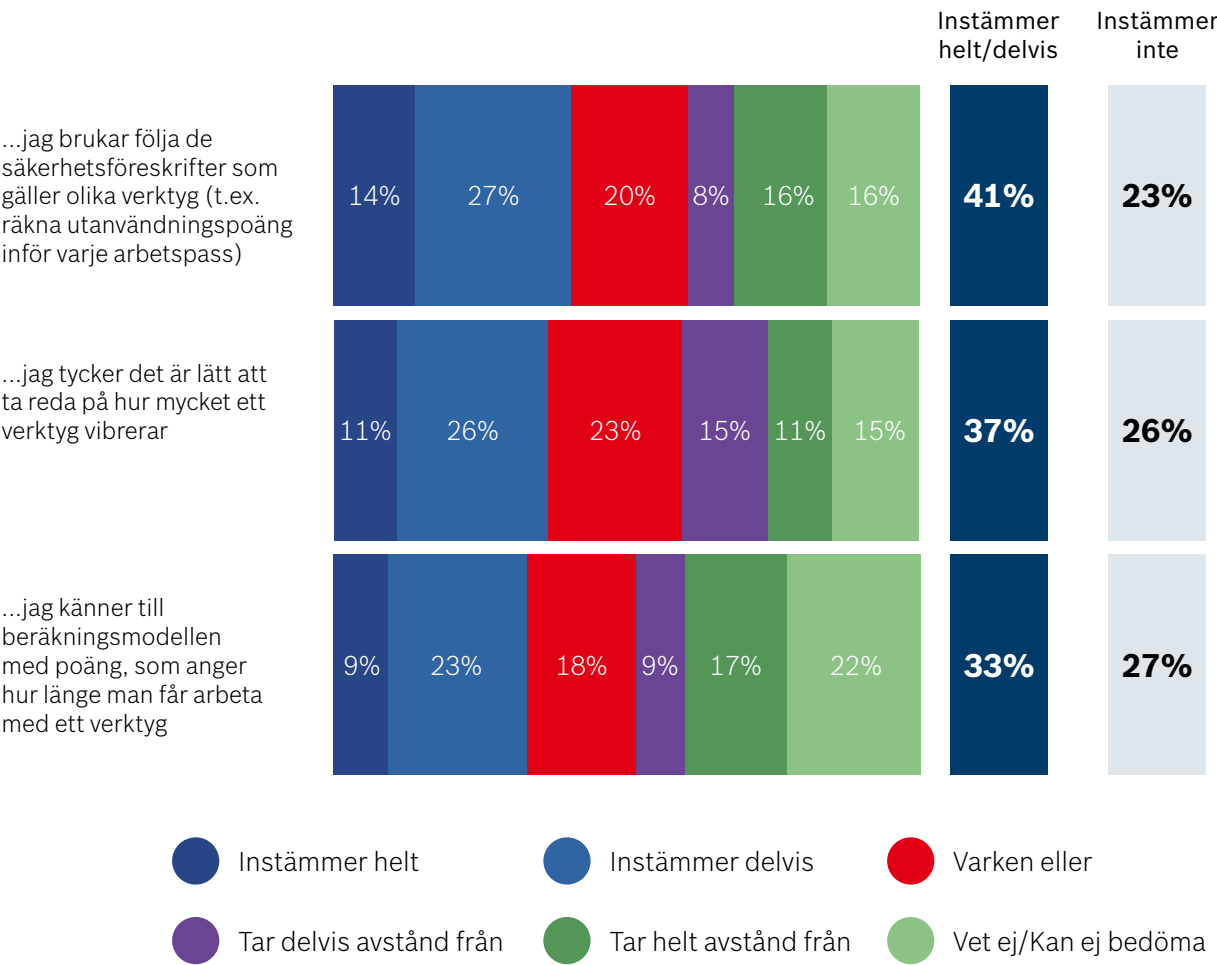
Tycker du att du under det senaste året generellt har tänkt mer, eller mindre, på säkerhetsaspekter kopplat till ditt yrke/din yrkesutövning?

Många har tänkt mer på säkerheten senaste året

Tänker vi mer på säkerhet? Nästa fyra av tio i undersökningen uppger att de tänkte mer på säkerheten senaste året.

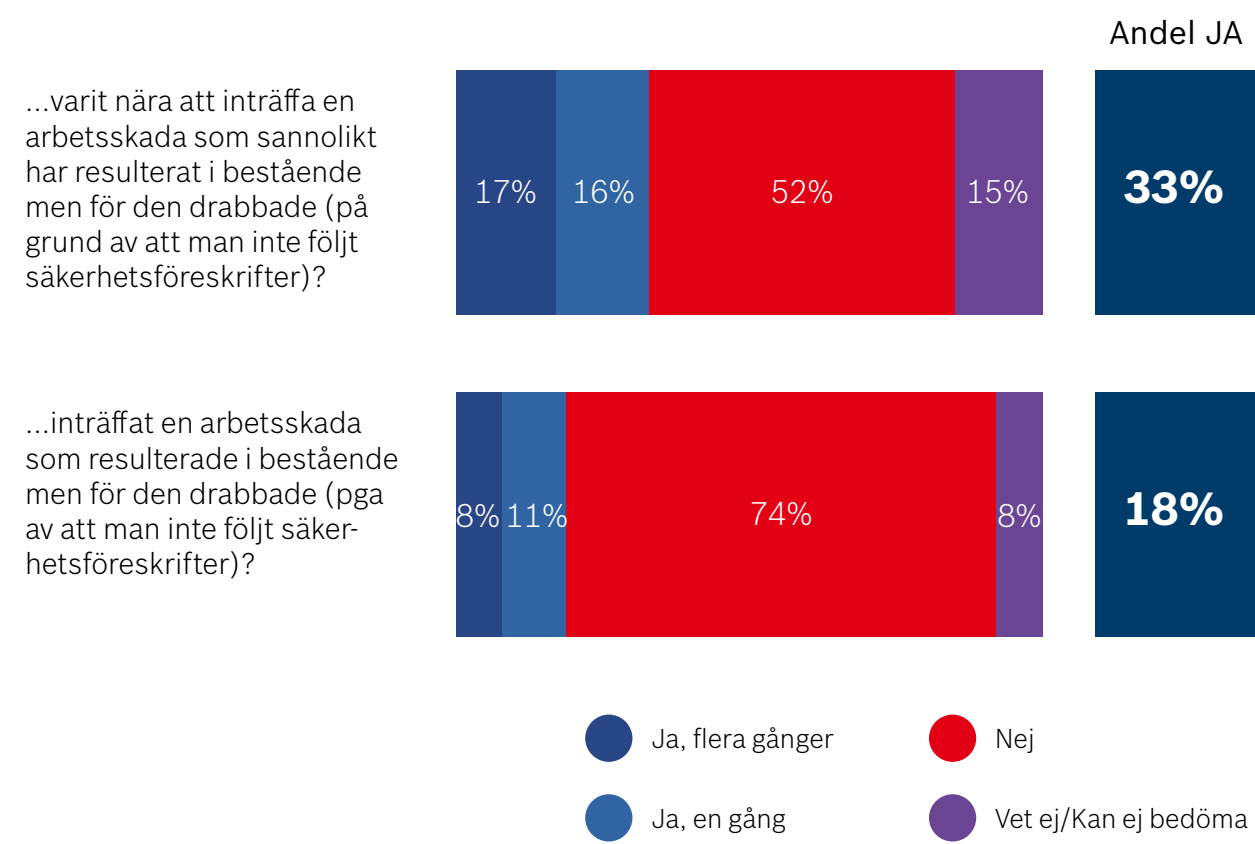
Ta ställning till följande påstående kopplat till säkerhet i yrket...

Vanligt med incidenter på jobbet – inte sällan med bestående men

Över tre av tio hantverkare har det senaste året varit med om att det har varit nära att inträffa en arbetsskada som sannolikt hade resulterat i bestående men. Hela 17 procent har varit med om det flera gånger och dessutom har nästan var femte varit med om en arbetsskada som lett till bestående men. Detta är allvarliga siffror.

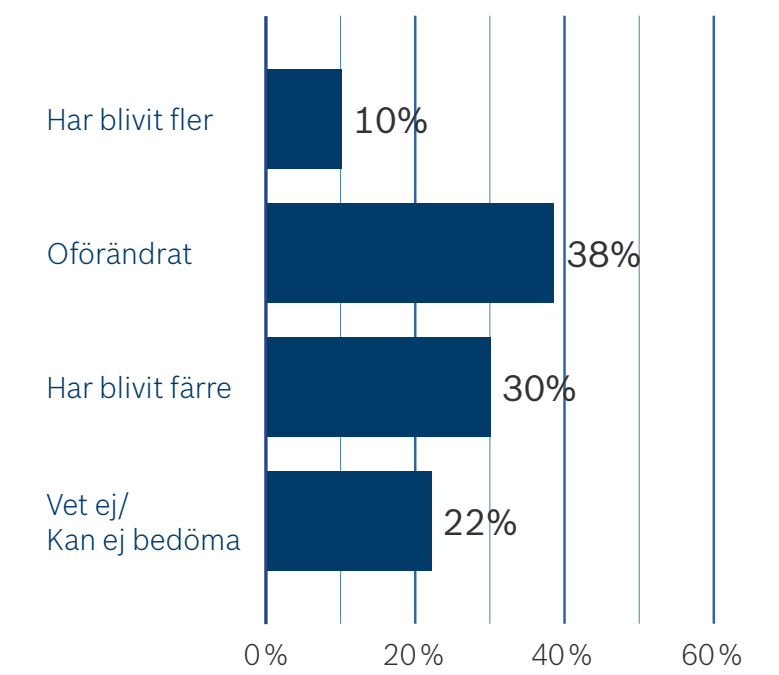
Har det någon gång under senaste året, på din arbetsplats/jobb...

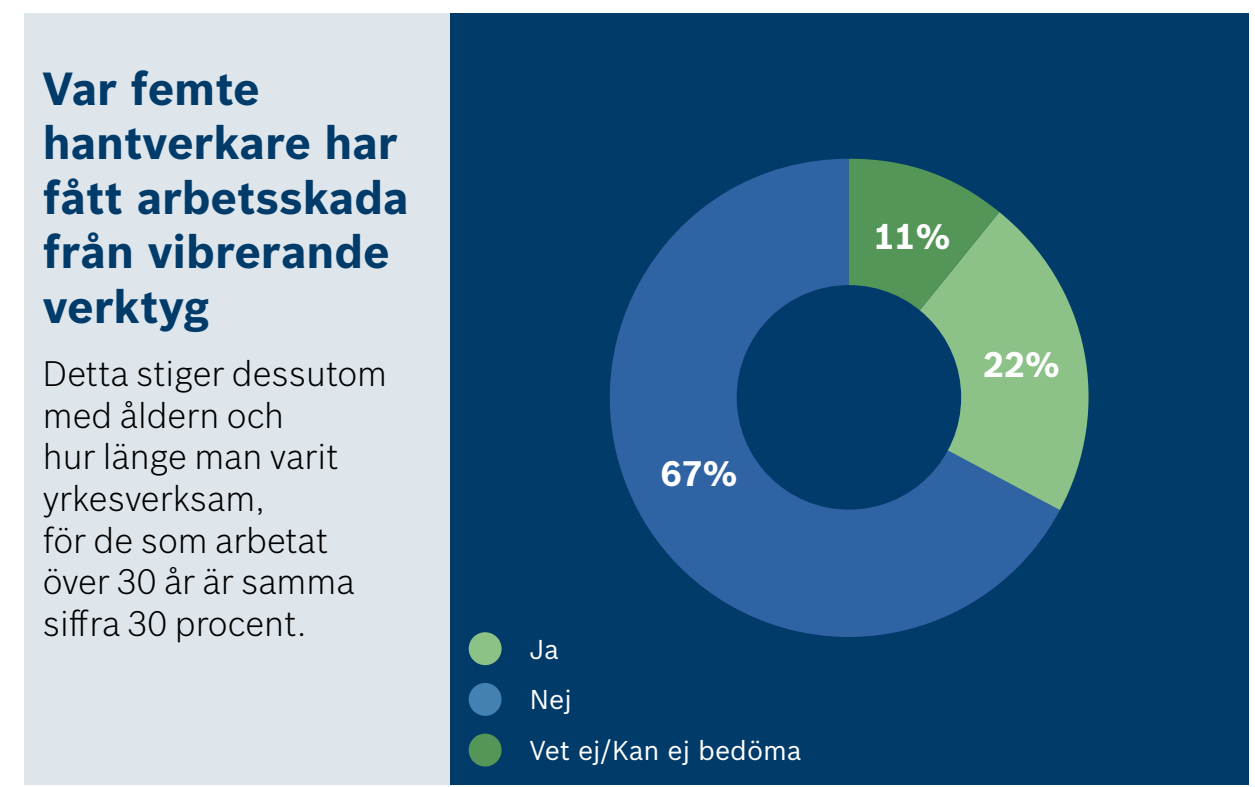
Upplever du att det generellt blivit fler eller färre arbetsskador till följd av hur professionella yrkesutövare hanterar verktyg?

En av tio hantverkare menar att det blivit fler arbetsskador till följd av verktygshantering

Vår undersökning visar en av tio hantverkare tycker det blivit fler arbetsskador från verktyg och nästan fyra av tio svarar att det är oförändrat.

Har du under ditt yrkesliv fått arbetsskador från vibrerande verktyg (t.ex. vita fingrar, karpaltunnelsyndrom eller liknande)?

FORSKAREN:

” Vissa får allvarliga skador innan de ens fyllt 30 ”

440 000 svenskar utsätts för vibrationer i sitt arbete.

En tiondel av dem drabbas av en nervskada som inte går att bota.

– Vissa får allvarliga skador redan innan de fyllt 30, säger Carl Antonson, företagsläkare på Feelgood och forskare på Lunds universitet.

Här svarar han på de vanligaste frågorna om vibrationsskador.

Hur stort upplever du att problemet med vibrationsskador är?

Ungefär 440 000 svenskar utsätts för vibrationer i sitt arbete och alla dessa blir naturligtvis inte skadade. Men i min kliniska verksamhet undersöker vi arbetare som utsätts för vibrationer och hittar alltför många skadade så sent att vi inte kan rädda funktionen i deras händer. De kan ha svårt att bläddra papper, eller vågar knappt hålla i barn och barnbarn av rädsla för att tappa dem. En person beskrev till och med sina armar som ”köttfärslimpor.”

Arbetsmiljöverket kräver att alla som utsätts för vibrationer i sitt arbete som antingen är över insatsvärdet, eller av annan anledning bedöms kunna skadas av vibrationer, ska erbjudas kontroller av sin arbetsgivare. Det är dock alldeles för få av dessa arbetstagare som kommer till oss och blir undersökta i företagshälsovården. Detta innebär att de upptäcks för sent och då kan skadan redan ha hunnit bli obotlig.

Vilka effekter kan uppstå i samband med en vibrationsskada?

Vibrationer av handhållna verktyg kan resultera i skador på nerver, muskler och kärl i händer och

underarmar och dessutom ökar risken för karpaltunnelsyndrom som är en inklämning av nerver i handleden. Nervskadorna kommer vanligtvis först. Efter fem år har en av tio som utsätts för vibrationer en nervskada som läkarvetenskapen inte kan göra något åt. Använder man slående verktyg som bilmaskin, borrhammare eller mutterknackare är risken ännu större.

Har det blivit vanligare med vibrationsskador, och i så fall varför?

Vibrationsskador är vanligast och toppar listan bland godkända arbetsskador hos AFA-försäkringen. Dock är det nog osannolikt att vibrationskadorna blivit vanligare än förr eftersom verktygen blir bättre och bättre. Det är nog snarare så att vi undersöker fler och därför hittar fler fall. Möjligen kan nya arbetssätt leda till större risk för skada, exempelvis om en underleverantör specialiserar sig på vissa underuppgifter och därmed gör ett avgränsande jobb.

Hur kan antalet vibrationsskador minskas?

Innan ett jobb inleds bör en hantverkare alltid fråga sig vad som går att göra för att minska vibrationerna. De stora byggbolagen räknar med att noggrannare projektering kan leda till att

många moment kan utföras prefabricerat istället och utan att någon behöver använda vibrerande verktyg. Om alla hål i ett betongelement sitter på plats redan vid gjutningen så behöver man inte bila upp dem på plats.

Vidare är det viktigt att alla kommer på sina kontroller. Alla som ska erbjudas kontroller erbjuds nämligen inte kontroller. Vi har dessutom problem med att många som kommer till oss med skador inte låter oss prata med deras arbetsgivare för att rehabilitera dem. Man är rädd för att bli av med jobbet, både av ekonomiska och sociala skäl. De flesta har en identitet och yrkesstolthet i att vara hantverkare och har de skador så att de inte kan fortsätta att arbeta är det mycket i deras liv som försvinner. Trots att många drabbade kan få hjälp att bli omplacerade och livränta så att de inte tappar inkomst.

Vilka råd vill du ge till hantverkare som jobbar med verktyg som kan ge upphov till vibrationsskador?

Använd alltid maskiner som är underhållna och som vibrerar minst. Se till att borrar och klingor är skarpa och håll aldrig i något annat än handtaget (såsom hylsor eller spett). Säkerställ att du får komma på dina medicinska kontroller, om du inte blir erbjuden dem bör du prata med din arbetsgivare eller ditt fackförbund.

Kontrollera att verktygen på ditt företag märks upp med vibrationspoäng och lär dig räkna vibrationspoäng genom att se hur många poäng ett visst verktyg ger per minut du använder det. Går du över 400 poäng får du inte arbeta med fler vibrerande verktyg den dagen.

Börjar du få symtom som vita fingrar, domningar eller stickningar i händerna eller att du är mer köldkänslig, se till att du får komma på en kontroll. Ta symtomen på allvar, vi kan inte bota nervskadorna. Jag träffar personer som inte kan knäppa en skjorta eller ägna sig åt sina intressen längre för att deras händer inte fungerar. Vissa får allvarliga skador redan innan de fyllt 30.

” Efter fem år har en av tio som utsätts för vibrationer en nervskada som läkarvetenskapen inte kan göra något åt. Använder man slående verktyg som bilmaskin, borrhammare eller mutterknackare är risken ännu större ”

Carl Antonson
företagsläkare på Feelgood
och forskare på
Lunds universitet.

HANTVERKAREN:

” I slutet av arbetsdagen hade jag ingen känsl kvar i händerna ”

Tänk till före skadorna uppstått, när problemen väl börjar kan det vara för sent!

Den uppmaningen ger Philip Weisby, professionell snickare som driver det populära Instagramkontot Northern Craftman.

Philip Weisby, 30, har trots sin ringa ålder redan fått en försmak av vad vibrationsskador kan leda till. Han fick sin första ordentliga tankställare för drygt fyra år sedan.

– Jag ansvarade för ett projekt som vi kallade Fururummet. Allt skulle byggas i furu – väggar, tak, trappa – och när det var dags att slipa fick jag använda en äldre, billig slipmaskin som vibrerade enormt. I slutet av dagen kände jag ingenting i mina händer och underarmar och det var helt omöjligt att greppa någonting.

Många drabbas tidigt

Efter den upplevelsen insåg Philip vikten av att använda professionella verktyg – och att inte utföra samma arbetsuppgift för länge.

– Jag hade turen att få testa en slipmaskin av bästa modell. Vibrationerna kändes betydligt mindre och mina besvär försvann direkt. Sedan dess har jag bara använt professionella verktyg och kört kortare pass.

För andra i branschen har det inte gått lika bra.

– Jag har många kollegor som redan i

40-årsåldern drabbats av jättestora besvär i axlar, rygg och knän. Vissa av dem är helt slutkörda innan de fyllt 50, sådant gör att man får en tankeställare.

Utbredd machostämning

En tidigare utbredd machostämning är en förklaring till att problemen nu är så omfattande.

– Bara för ett tiotal år sedan kunde du få stå och bila i dagar i sträck och blev kallad karing och mes om du klagade. Tack och lov har attityden och kunskapen blivit bättre samtidigt som många arbetsgivare insett att vibrationsskador leder till sjukskrivningar vilket kostar pengar.

Vad vill du ge för råd till dina kollegor i branschen?

– Tänk till före skadorna har uppstått, när problemen väl börjar kan det vara för sent. Använd bara professionella verktyg som minimerar vibrationerna och utför inte samma moment för lång tid.

Namn: Philip Weisby
Bor: I Åtvidaberg
Gör: Snickare specialiserad på platsbyggda kök i high-end-segmentet samt mindre tillbyggnader och snickerier.

Driver Instagramkontot Northern Craftman med 9 200 följare.

VERKTYGSSPECIALISTEN:

7 sätt att undvika vibrationsskador

Vibrationer kan skada nerver, muskler i fingrar och händer samt ge besvär i armar och axlar. Jan Samuelsson, verktygsspecialist på Bosch Professional, har efter ett 20-tal år som hantverkare själv besvär med vibrationsskador. Här ger han sina bästa tips på hur hantverkare kan göra för att inte drabbas.

1. Använd rätt maskin vid rätt tillfälle

Som hantverkare är det lätt att fastna med en och samma maskin i händerna eftersom "det är enklast och går snabbast så". Exempelvis en tigersåg är visserligen allsidig, men den har ett vibrationstal på 13, att jämföra med en cirkelsåg som har vibrationstalet 2,5. Därför är det viktigt att hela tiden försöka använda verktygen till det de är avsedda för. På så sätt skapas en allsidighet i arbetet och totalt sett en lägre exponering för vibrationer.

2. Arbetsrotera

Alternera alltid arbetsuppgifterna inom teamet. Om en vägg ska rivas, turas om att exempelvis såga och bära så att inte en och samma person exponeras av vibrationer. Tyvärr är det vanligt bland hantverkare att bestämma en arbetsuppgift, och sen fortsätta med den hela tiden eftersom "man inte vill krångla och få jobbet gjort". Tänk på att det är den totala tiden per dag du jobbar med vibrerande verktyg som styr risken för att drabbas av skador.

3. Använd rätt tillbehör

Lika viktigt som att använda rätt maskin är det att utrusta sig med tillbehör av bra kvalitet. Många kan av kostnadsskäl frestas av att exempelvis använda en billig slipkopp när fogmassa i ett badrum ska avlägsnas med hjälp av en diamantslipmaskin. Men en slipkopp av undermålig kvalitet är svår att balansera vilket ger upphov till mer

vibration och därmed också större risk för skador.

4. Lär dig hur mycket verktygen vibrerar

För den som kör bil är det självklart att kunna och förstå vägskyltar. På samma sätt bör hantverkare lära sig hur mycket olika verktyg vibrerar och hur länge de maximalt bör användas. Vibrationstalen finns alltid angivna i bruksanvisningar och i appar. Den som vill kan även gå in på Arbetsmiljöverkets hemsida där det finns en beräkningstabell för hur länge olika verktyg kan användas.

5. Håll händerna varma

Kyla gör nerver i fingrar och händer känsligare för påverkan. Se därför till att alltid använda varma handskar i god kvalitet så snart det blir kallt i luften. Massera och rör även gärna på fingrarna så snart det blir paus.

6. Låt maskinen göra jobbet

Ett vanligt misstag är att trycka och pressa maskinen mer än nödvändigt. Men ju starkare tryck, desto mer vibration. Med ett högkvalitativt verktyg i händerna behövs inget extra tryck.

7. Håll verktygen i trim

Se till att blad, mejslar och andra delar är vassa och välservade så du inte behöver sätta något extra tryck för att utföra jobbet.

Källor

¹ <https://byggforetagen.se/app/uploads/2021/07/Arbets-skador-inom-byggindustrin-2020-.pdf>

² <https://www.av.se/globalassets/filer/statistik/arbets-skador-2020/arbetsmiljostatistik-arbets-skador-2020.pdf>
<https://byggforetagen.se/app/uploads/2021/07/Arbets-skador-inom-byggindustrin-2020-.pdf>

